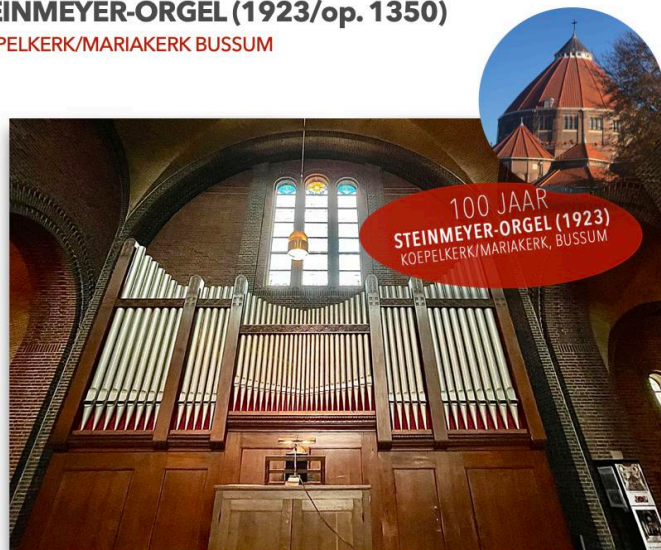

100 JAAR

STEINMEYER-ORGEL (1923/op. 1350)

KOEPELKERK/MARIAKERK BUSSUM

Programmaboekje
April - September 2023

Sponsors

RAPtoon
Drukkerij WALDEN

Van Oeverenstraat 41, 1402 JA Bussum
www.walden.nl | telnr. 035-6936 807

Marcel van den Tol

Adverteerders

Visch & van Zeggelaar, Havenstraat 13, 1404 EK Bussum
www.visch-vanzeggelaar.nl | telnr. 035-6933 544

YouTube-link:

<https://www.youtube.com/watch?v=sZltxvETPc&authuser=0>

WELKOMSTWOORD

Beste orgel- en muzikliefhebbers

Dit jaar viert het Steinmeyer-orgel (1923/op. 1350) dat sinds 2012 in onze kerk staat, zijn honderdste verjaardag. In juni 1922 bouwde de Duitse orgelfirma G.F. Steinmeyer dit orgel voor de Clemenskerk in Hilversum. Onderweg naar Nederland werd het gedemonteerde orgel in beslag genomen door Frankrijk, bezetter van het Ruhrgebied (D) op verdenking van oorlogstuig! Door de bemiddeling van onder andere het Koninklijk Nederlandsch Consulaat Generaal in München arriveerde het op 14 mei 1923 in de Clemenskerk te Hilversum waar het hoog achterin stond tot 2011.

In de periode 1922-1939 leverde Steinmeyer acht instrumenten waarvan nog drie in gebruik zijn: het Steinmeyer-orgel (1922/op. 1341) in de Adventskerk in Alphen a/d Rijn, het Steinmeyer-orgel oorspronkelijk gebouwd voor de Clemenskerk in Hilversum, thans in onze kerk, en het 100-jarig Steinmeyer-orgel (1922/op. 1363) in de Grote Kerk Papendrecht, in 1958 omgebouwd door de firma Pels.

Reden genoeg voor een gevarieerd programma waaronder een Jubileumconcert op zondag 2 juli verzorgd door Leo van Doeselaar, organist van het Barokorkest van de Nederlandse Bachvereniging en titulair organist van het Schnitger-orgel in de Martinikerk te Groningen. Daarvoor vindt al op 30 april het 'orgel-plus' plaats met medewerking van het Ottoni kwartet (o.a. trombone en hoorn) en organist Wybe Kooijmans, hoofd organist van de Grote Kerk Naarden. Op 4 juni het openingsconcert verzorgd door Simon Stelling, de vaste bespeler van het 100-jaar Alphense Steinmeyer-orgel. Andere geplande concerten worden gegeven door Anton Doornhein en Lydia Książkiewicz uit Frankrijk (16 en 30 juli), Niels de Klerk (27 augustus) en op 24 september het slotconcert van Wybe Kooijmans.

Erg bijzonder is de groepsles en het voorspeeluur op 18 september georganiseerd door Pieter van Dijk en Matthias Havinga, hoofdvakdocenten orgel van het Conservatorium van Amsterdam.

Heel hartelijk dank aan iedereen die heeft meegewerkt aan dit Jubileumprogramma van ons Steinmeyer-orgel.

We zijn onze Gemeente Gooise Meren bijzonder erkentelijk voor de toegekende subsidie voor de orgelconcerten. Met de motivatie dat: "Het Steinmeyer-orgel is erfgoed dat we koesteren en ook omdat orgels en orgelmuziek bevorderen het beleven van cultuur in onze gemeente". Speciaal dank aan Drukkerij Walden te Bussum en UM/Marcel van den Tol voor hun grote betrokkenheid bij dit orgel.

Wij wensen alle bezoekers, luisteraars, organisten en orgelstudenten heel veel (luister)plezier!

Alvast bedankt voor de "vrijwillige bijdrage"! Op deze manier draagt u bij aan het onderhoud van dit bijzondere orgel.

Lydia Elders-Hagen, namens het Lokatieteam Mariakerk/Koepelkerk
Lillian Mulder-Lubega, Steinmeyer-Orgelzoektocht

(vlnr.) Georg Friedrich Steinmeyer (1819-1901), Johannes Steinmeyer (1884-1901), Hans Steinmeyer (1889-1970), Fritz Steinmeyer jr. (1918-2008) en Paul Steinmeyer (1933-2019)

"Die Orgelbauerfamilie STEINMEYER" – Herman Fischer (1928-2020) – *Mit viel Dankbarkeit!*

De Clemenskerk te Hilversum en haar Steinmeyer-orgel

[Bron: uittreksel uit een artikel van **Dave Lazoe** 'De Clemenskerk te Hilversum en haar Steinmeyer-orgel' – "De Orgelvriend" jaargang 1993]

"De opdracht voor het zoeken naar een geschikte orgelbouwer voor een nieuw pijporgel in de Clemenskerk werd in 1922 door pastoor Van Ditzhuysen gegeven aan de Nederlandsche Klokken en Orgelraad te Utrecht onder voorzitterschap van de organist Johan Wagenaar. Er werd door de raad een plan opgesteld voor de bouw van het

nieuwe orgel, het moest 15 stemmen krijgen over 2 klavieren en pedaal verdeeld. Dit plan werd naar diverse orgelbouwers gestuurd, waaronder ook de firma G.F. Steinmeyer te Oettingen (D). Met de opstelling van het instrument in de kerk moest worden aangevangen op of vóór 15 januari 1923 en eindoplevering moest plaatsvinden op (ten laatste) 15 februari 1923. De garantietermijn werd vastgesteld op 15 jaar. Uit de plannen werd dat van de firma Steinmeyer gekozen die door dezelfde raad was opgedragen het grote orgel voor de Adventskerk te Alphen a/d Rijn te bouwen. De kosten voor de bouw van het orgel werden door Steinmeyer vastgesteld op NLG 6,680,--.

.....
Het orgel wordt gedemonteerd en verpakt in een goederenwagen en op transport naar Hilversum gestuurd. Maar de wagon komt niet in Hilversum aan! Na veel speurwerk bericht Hans Steinmeyer op 13 februari 1923 dat het orgel door het Ruhrgebied is gestuurd op het moment waarop dat gebied door Frankrijk bezet werd. Frankrijk denkt dat de pijpen oorlogstuig zijn, weigert het orgel verder te laten reizen en neemt het instrument in beslag. Een langdurig touwtrekken volgt, waaraan zelfs het Koninklijk Nederlandsch Consulaat Generaal te München te pas moet komen. Na een officiële verklaring dat het orgel 100% Nederlands bezit is, wordt het door Frankrijk vrijgegeven. Steinmeyer belooft aan de Nederlandsche Klokken- en Orgelraad dat in de toekomst geen enkel transport meer door het Ruhrgebied zal plaatsvinden (in die tijd werden vooral Steinmeyer harmoniums naar Nederland getransporteerd).

Op 14 mei 1923 ontvangt Steinmeyer goed nieuws uit Hilversum: het orgel is aangekomen. Tevoren had de orgelbouwer al aan pastoor Van Ditzhuysen gevraagd het orgel na aankomst niet uit te laden, het uitpakken mocht slechts door hem en zijn personeel gebeuren.

Zondag 10 juni 1923 werd het Steinmeyer-orgel ingewijd door pastor A.V.M van Ditzhuyzen. En ingespeeld door Kees Andriessen in een concert dat door talrijke belangstellenden met aandacht werd gevolgd. Na de plechtige ingebruikname wordt het stil rond het orgel. In 1923 mochten er namelijk nog geen orgelconcerten plaatsvinden in Rooms-katholieke kerken!

Orgelconcerten

Het orgel was in de loop der jaren altijd netjes onderhouden en gestemd door de firma Elbertse uit Soest. Alles was origineel en degelijk gemaakt, maar het orgel was na ruim 60 jaar wel erg vervuild (denk bijvoorbeeld aan de roetlucht van wierook en kaarsen die er steeds doorheen wordt geblazen). Op vrijwillige basis heb ik [Dave Lazoe] in de zomer van 1985 samen met mijn grootvader het orgel voorzichtig schoongemaakt.

Nadat het orgel in 1985 was schoongemaakt en gestemd, dachten wij dat het leuk zou zijn als er een concert georganiseerd zou worden. Met Gerco Schaap en zijn partner Agnes Annes hebben we vanaf 1986 maandelijkse orgelconcerten georganiseerd die doorliepen tot de sluiting van de kerk in 1996. Het werd voor het eerst in een concert bespeeld in juni 1986 door John Scott (1956-2015) organist van St. Pauls Cathedral te Londen waarna vele concerten volgden. Die werden georganiseerd door de Stichting Vrienden van de Clemenskerk, in 1992 opgericht, aanvankelijk met doel om door het organiseren van culturele activiteiten het voortbestaan van het kerkgebouw te ondersteunen. Behalve concerten werden ook exposities in de kerk gehouden.

In de jaren '90 besloot het Bisdom Haarlem-Amsterdam dat vier van de acht kerken in Hilversum moesten sluiten. Ook vanwege het teruglopend kerkbezoek in de Clemenskerk werd het kerkgebouw aan de eredienst onttrokken en moest de kerk in 1996 sluiten.

De Clemenskerk aan de Bosdrift te Hilversum en het Steinmeyer-orgel (1923/op. 1350). Foto's Jan van Dalen / BOEI

Het Bisdom Haarlem-Amsterdam en de gemeente Hilversum zochten samen met Monumentenzorg geschikt onderdak voor het orgel. In 2020 vond het bisdom in de Nationale Maatschappij tot behoud, ontwikkeling en exploitatie van industrieel erfgoed BOEI een nieuwe eigenaar die het gebouw laat restaureren en zal herbestemmen voor culturele en maatschappelijke doeleinden. Het orgel bleef echter eigendom van het bisdom dat voor het

instrument al langere tijd een nieuwe liturgische functie zocht. Uiteindelijk bleek de Koepelkerk in Bussum de meest geschikte locatie voor het instrument vanwege de monumentale status, afmeting, stijl en akoestiek van het kerkgebouw. Daarnaast kon het orgel binnen de regio blijven.

[Bron: <https://www.orgelnieuws.nl/bussum-neemt-steinmeyer-orgel-in-gebruik/>]

Behoud Clemenskerk en Steinmeyer-orgel

Door Arie den Dikken

Toen ik in 1975 bij de gemeente Hilversum als monumentenambtenaar aan de slag ging was de Clemenskerk nog volop in gebruik. Toen zo'n twintig jaar later de kerk aan de eredienst werd onttrokken bracht dat in het raadhuis voor bestuurders en ambtenaren (vooral van monumentenzorg) veel werk met zich mee.

De kerk en het daarin aanwezige Steinmeyer-orgel waren geliefd bij velen, maar kerk en orgel waren niet beschermd als monument. Voor de toen door het Bisdom Haarlem-Amsterdam voorgenomen algehele sloop bestond dan ook geen serieuze belemmering vanwege de overheid. Met de Stichting Vrienden van de Clemenskerk en het Cuypersgenootschap streed de gemeente Hilversum zo'n tien jaar voor een beschermde status van gebouw en orgel. De aanvankelijke weigering van het Rijk om te beschermen werd voor de bezwarencommissie van het ministerie en voor diverse rechterlijke instanties bevochten. Deze onverkwikkelijke periode werd in 2003 afgesloten met een geweldige overwinning voor Hilversum: de aanwijzing van de Clemenskerk en het Steinmeyer-orgel als beschermde rijksmonumenten.

Behalve dat de Stichting Vrienden van de Clemenskerk met wisselende gangmakers en bestuurders plannen voor hergebruik van de kerk bedachten kwamen ook verschillende marktpartijen langs om ideeën tot hergebruik van de kerk uit te proberen, van woningen tot maatschappelijke functies. Plannen die om verschillende redenen - na veel inspanning - toch schipbreuk leden. Een van die marktpartijen was Dudok Wonen, die voor de kerk en het orgel restauratieplannen liet maken, voor het orgel door de Amsterdamse orgeladviseur Henk Verhoef.

Voor de uitvoering van de restauratieplannen voor kerk en orgel waren in 2007 de benodigde monumentenvergunningen verleend. Op basis van de begrotingen voor restauratie van kerk en orgel werd een aanvraag voor rijkssubsidie ingediend. Die aanvraag werd om formele redenen eerst helaas afgewezen, maar er kwam snel een herkansing. In 2009 werd een tijdelijke subsidieregeling afgekondigd voor stimulering van 'krachtige steden, vitale wijken en voldoende woningbouw', waaronder ook grootschalige restauraties werden begrepen. Voor het honoreren van restauratieprojecten gold dat de subsidiabele kosten meer dan € 4 miljoen moesten bedragen. Verder was het de bedoeling om aanvragen die het dichtst bij de ondergrens van € 4 miljoen, dus er net boven, zaten het eerst te honoreren. De berekeningen voor kerk en orgel kwamen uit op circa € 4.080.000, dus de aanvraag was kansrijk. Als de restauratie van het orgel niet was meegenomen, had het project de ondergrens niet gehaald en zou er geen subsidie voor kerk en orgel zijn verkregen.

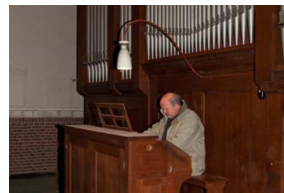
Medio 2009 besliste het kabinet voor de restauratie van de Clemenskerk en het Steinmeyer-orgel een subsidie toe te kennen van bijna € 3 miljoen. Ook de provincie Noord-Holland en de gemeente Hilversum maakten forse bedragen vrij voor uitvoering van het integrale plan.

In de subsidiebeschikking was bepaald, dat de uitvoering uiterlijk eind 2010 moest zijn gestart. Dat leek mogelijk, ware het niet dat Dudok Wonen met pijn in het hart half november 2010 berichtte toch geen vrijheid te kunnen vinden om de plantonwikkeling daadwerkelijk aan te pakken. Er was nog een ruime maand voor de harde deadline van 31 december 2010 om het project te starten. Het doek leek definitief gevallen. Bestuurders waren zover om de handdoek in de ring te gooien, maar ik [Arie den Dikken] vroeg op 22 november nog enkele uren om de echte allerlaatste reddingspoging te onderzoeken en die uren kreeg ik. Ik belde Arno Boon van BOEi, de Nationale Maatschappij tot Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel erfgoed in Hoevelaken. Arno kreeg een stortvloed van informatie, met name over het beschikbare subsidietotaal van ruim € 4 miljoen en over een kerk met een prachtig orgel, als ankerpunt in een bekende Dudokwijk, waar een mooi project van te maken leek. Hij raadpleegde terstond de Raad van Commissarissen, die deze belangrijke ontwikkeling binnen een mum van tijd bekrachtigde. Als uitvloeisel van het Jaar van het Religieus Erfgoed 2008 was BOEi een nieuw werktein aan het creëren, namelijk het behoud van religieus erfgoed in Nederland. Daar kon de Clemenskerk dus als eerste project uitstekend voor dienen.

Binnen enkele weken werd een aannemer gecontracteerd en kon BOEi op 22 december 2010 de casco restauratie starten, krap voor de deadline uit de subsidiebeschikking. Er waren nog wel enkele weken na die datum nodig om alle zaken tussen BOEi, het Bisdom Haarlem en de gemeente Hilversum te regelen en contractueel vast te leggen.

Tijdens de start van de casco restauratie op 22 december 2010 bezochten diverse mensen de orgelgalerij met het Steinmeyer-orgel.

Gerco Schaap, die met Agnes Annes zoveel concerten op het Steinmeyer-orgel had georganiseerd, nam de gelegenheid te baat het door hen zo geliefde, en nog steeds verrassend functionerende, orgel te bespelen.

Voor de projectleider van BOEi, Klaas Telgenhof, was dit een speciale klus, omdat hij als organist midden in zijn project op het prachtige orgel kon spelen, op de vingers gekoken door Arno Boon, directeur van BOEi.

[Foto's: © Arie den Dikken]

Omdat het bisdom mogelijkheden zag om het orgel elders een nieuwe functie te geven werd het orgel niet aan BOEi overgedragen. Eerst was De Papegaai in Kalverstraat in Amsterdam kandidaat voor het orgel, maar daar konden de monumentenzorginstaties van Amsterdam en Hilversum niet mee instemmen. Vervolgens kwam de Mariakerk in Bussum in het vizier als nieuw onderkomen van het Steinmeyer-orgel. De restauratie-architect van die kerk, Paul van Vliet, was een nuttige trait d'union tussen het Hilversumse en het Bussumse. Ik maakte voor hem een fotocollage van het Steinmeyer-orgel in de Mariakerk en Paul zorgde voor de vergunningsaanvraag bij de gemeente Bussum. Door het bisdom werd Ton van Eck als orgeladviseur aangesteld.

Gelukkig was in de aan het bisdom verstrekte subsidiebeschikking de mogelijk open gelaten dat deze zou kunnen worden overgedragen aan een eventuele volgende eigenaar. Dat gold voor de kerk, maar dus ook voor het orgel. Omdat het orgel niet in Hilversum maar in Bussum zou worden herbouwd vergde het nog wel wat overredingskracht, maar uiteindelijk bleken de collega's bij de rijksdienst het er mee eens te zijn dat het gerestaureerde orgel niet in Hilversum maar in Bussum werd herbouwd.

In november 2011 werd het Steinmeyer-orgel gedemonteerd en naar Adema's Kerkorgelbouw in Hillegom getransporteerd

De vele metalen frontpijpen werden op de kerkbanken gelegd, wachtend op transport.

De houten pijpen op transport naar Hillegom.

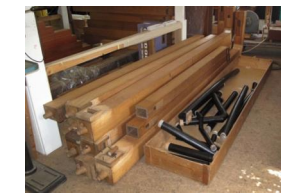
In mei 2012 werd de voortgang van de restauratie besproken en bekeken in de werkplaats van Adema's Kerkorgelbouw in Hillegom. V.l.n.r. projectleider Clemenskerk Klaas Telgenhof, orgelbouwer Ronald van Baekel en orgeladviseur Ton van Eck bij een van de windladen van het orgel.

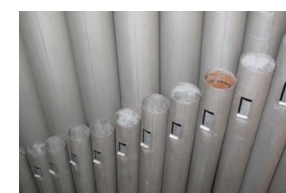
Ook de grote magazijnbalg van het orgel werd grondig gerestaureerd.

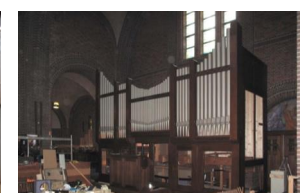
De speeltafel in de werkplaats van de orgelbouwer. De restauratie hiervan moest nog de nodige aandacht krijgen.

De partij houten pijpen in de werkplaats van de orgelbouwer.

De metalen frontpijpen van Steinmeyer in de werkplaats van Adema's Kerkorgelbouw in Hillegom.

In juni 2012 was de opbouw van het orgel in de Bussumse Mariakerk al een heel eind gevorderd.

[Foto's: © Arie den Dikken]

Opbouw van het orgel makkelijker dan het weghalen uit de Clemenskerk

Door Ronald van Baekel /ADEMA

"Het orgel stond hoog in de Clemenskerk die op dat moment werd gerestaureerd. Er stonden overal steigers. We hebben toen een liftje ingezet om de onderdelen makkelijk te kunnen vervoeren. En als je de kast om het orgel gaat demonteren moet je soms zagen, want deze was gespijkerd. Na zoveel jaren wilden de spijkers er niet zo gemakkelijk uit.

Het orgel werd gerestaureerd en uitgebreid met een Bazuin 16" op het pedaal. Het plaatsen van de bazuin was een wens als het orgel in de Koepelkerk geplaatst zou worden omdat de kerk heel groot is. Toen hebben wij een bezoek gebracht aan Terneuzen. Daar heeft ooit een Steinmeyer gestaan. Deze werd gekocht door een liefhebber die het gedemonteerde orgel in zijn schuur in de tuin heeft opgeslagen. We hebben de bazuin opgezocht, opgemeten en op basis hiervan hebben we een helemaal nieuwe gemaakt. Met één verschil. De bazuin in Terneuzen werd destijds korter gemaakt vanwege plaatsgebrek in de kerk. De bekens die het geluid versterken waren eigenlijk de helft van wat ze moeten zijn. In Bussum hadden wij genoeg plek en hebben wij de bekens dus volledig gemaakt. De bazuin is helemaal achteraan opgesteld naast de grote pijpen.

Na de restauratie hebben wij het orgel eerst hier in de werkplaats [in Hillegom] in elkaar gezet. De bedoeling was om alles in elkaar te kunnen schroeven. We hebben alle oude spijkers er uitgehaald. Er zijn schroeven voor in de plaats gekomen. Dit was gemakkelijker dan om het ter plekke in Bussum in elkaar te zetten. Als je ter plekke alles gaat uitzoeken, is het ingewikkelder.

De opbouw van het Steinmeyer-orgel in de Koepelkerk begon in juni 2012. Hoewel de aangewezen plaats voor een orgel in de Koepelkerk de daartoe door de architect ontworpen koortribune is, vond men dat het Steinmeyer-orgel op deze plek niet was gewenst. De reden was dat het orgel het zicht op het fraaie glas-in-lood venster in het geval achter de koortribune zou benemen. De koortribune is duidelijk ontworpen voor een gedeelde orgelkast links en rechts van het venster (zoals bij het oude orgel waarvan de buitenste pijpen tot op vandaag achterin te zien zijn)

Opbouw van het Steinmeyer-orgel in de Mariakerk/Koepelkerk door Adema en organisator/dirigent Ton Koopman neemt kijkje bij het orgel (2012). [Foto's: Lillian Mulder]

Dispositie van het Steinmeyer-orgel (1923/op.1350)

Manuaal I, Hoofdwerk

Prestant 8'
Viola de Gamba 8'
Gemshoorn 8'
Holpijp 8'
Octaaf 4'
Mixtuur 2'
Trompet 8'

Manuaal II, Zwellwerk

Bourdon 16'
Vioolprestant 8'
Salicionaal 8'
Céleste 8'
Gedekt 8'
Traversfluit 4'
Piccolo 2'
Sexquialter II sterk (2 2/3'+1 3/5)
Hobo 8'

Pedaal

Subbas 16'
Violin 16'
Gedekt 16'
Octaafbas 8'
Bazuin 16' (sinds 2012)

Koppels

Manuaal I aan Pedaal
Manuaal II aan Pedaal
Manuaal II aan Manuaal I
Suboctaaf Koppeling II-I
Superoctaaf Koppeling II-I
Superoctaaf Koppeling II

Speelhulpen

3 Vaste Combinaties (mf-f-tutti, Oplosser)
Afsluiter Handregisters
Afsluiter Crescendo
Pianopedaal
Tremulant Manuaal II
Registercrescendo (wals)
Zwelltrede Manuaal II (mechanische bediening)

Manuaalomvang: C-g''' (56 tonen, de windlade van manuaal 2 is i.v.m. de superoctaafkoppel voor de 8' en 4' stemmen uitgebouwd tot 68 tonen)
Pedaalomvang: C-f' (30 tonen)
Tractuur: pneumatische Taschenladen

Stichting Vrienden Steinmeyer-orgel Koepelkerk Bussum

Door Frans Baneke

Intussen werd de Stichting Vrienden Steinmeyer-orgel Koepelkerk Bussum in februari 2012 opgericht: Jan Klück (voorzitter), Frans Baneke (secretaris), Rob van Nieuwenhuis (penningmeester) en Paul Doorenbosch (lid). De stichting had als doel om een bijdrage te leveren aan de financiering van het gerestaureerde Steinmeyer-orgel. Frans Baneke: 'De totale kosten van de verplaatsing van het orgel uit Hilversum naar Bussum, grondige schoonmaak en restauratie, fundering, stroomvoorziening en opbouw in de Koepelkerk, en uitbreiding met een Bazuin 16' bedragen €190,000. Daarvoor werd een subsidie van €111,000 ontvangen van Monumentenzorg. De resterende €79,000 moest worden geworven door de Stichting Vrienden Steinmeyer-orgel Koepelkerk Bussum.

Belangstellenden werden uitgenodigd om een donatie te doen door het 'adopter' van één of meerdere orgelpijpen. Ook moest de stichting zorgen dat een breder publiek in aanraking zou komen met het orgel door o.a. het organiseren van orgelconcerten. Tegelijkertijd werd een Comité van Aanbeveling opgericht waarin burgemeester Milo Schoenmaker, de Bussumse organist/dirigent Ton Koopman, en notaris Dirk Doude van Troostwijk zitting namen.

Het orgel werd op zondag 30 september 2012 tijdens de hoogmis ingezegend door Mgr. J. Hendriks, destijds hulpbisschop van het Bisdom Haarlem-Amsterdam. Ter gelegenheid van de ingebruikname van het orgel gaven Ton Koopman en Ton van Eck op 6 oktober 2012 een orgelconcert, bijgewoond door toenmalige Burgemeester Milo Schoenmaker en vele parochianen.

In 2017 werd de stichting opgeheven omdat aan de doelstelling van fondswerving voor restauratie en overkomst in voldoende mate was voldaan.

(l) Het Steinmeyer-orgel wordt ingewijd door Mgr. J. Hendriks (r) Jan Klück voorzitter van de Stichting Vrienden Steinmeyer-orgel Koepelkerk overhandigt het 46 pagina's tellende boekje over het Steinmeyer-orgel aan de burgemeester, dhr. Milo Schoenmaker. Het boekje het "Steinmeyer-orgel uit de H. Clemenskerk te Hilversum in de H. Mariakerk te Bussum" werd uitgegeven door **Ton van Eck** en **Dave Lazoe** ter gelegenheid van de restauratie en de plaatsing van het orgel. (Foto's Lillian Mulder & Kastermans / Archief Stichting Steinmeyer-orgel Koepelkerk Bussum)

Anecdotes over het Steinmeyer-orgel (1923)

© Archief Daniël Rouwkema

Daniël Rouwkema : Eind 2012 kwam ik in contact met Leo Welters die opzoek was, namens het kerkbestuur, naar een opvolger van Jean Janssen.

Hij vertelde mij dat de Koepelkerk in het proces zat van de plaatsing van een prachtig orgel uit Hilversum en dat bij aanvang van de aanstelling het gereed zou zijn.

Op een koude najaarsdag toog ik naar Bussum en maakte voor het eerst kennis met het Steinmeyer-orgel. Deze orgelbouwer kende ik alleen van opnames van de befaamde Piet van Egmond vanuit de (toen al jaren geleden afgebroken) Prinsessekerk te Amsterdam die daar ook een Steinmeyer-orgel bespeelde.

In de drie jaren dat ik als organist verbonden was aan de Koepelkerk heb ik het instrument leren kennen als een 'volbloed' romantisch orgel waarop het fijn musiceren was én waarbij de gemeentezang goed ondersteund kon worden.

Bij orgelconcerten heeft het orgel zich zeker bewezen, het concert van John Scott (1956-2015) in de zomer van 2014 was onvergetelijk.

Jammer dat er in die beginjaren zo weinig belangstelling was voor de concerten.

Ook voor begeleiding van koorzang, en dan met name in de romantische muziek, bleek het uitermate geschikt. Met veel genoegen denk ik terug aan de uitvoeringen van Duruflé's *Requiem*, Fauré's *Requiem* én een aantal *Festival of Lessons and Carols* waarbij het orgel een prominente rol had.

Van harte wens ik de Parochie van de Heilige Drie-eenheid geluk toe met dit orgel en spreek de wens uit dat zij nog jaren genieten kan van dit uitzonderlijke instrument.

Daniël Rouwkema, Cantor, Kloosterkerk te Den Haag (2023)

Jean Janssen: "Mijn eerste kennismaking met ons 100-jarige Steinmeyer-orgel dateert van de jaren '90, toen het instrument nog in de Clemenskerk te Hilversum stond. Ik heb toen enkele keren het orgelspel verzorgd in uitvaartdiensten en huwelijksdiensten.

Daarbij had ik al snel in de gaten dat het een eigenzinnig instrument was, maar binnen de gegeven situatie kon ik het orgel slechts oppervlakkig leren kennen.

Nadat de Clemenskerk einde jaren '90 aan de eredienst was onttrokken, kwam er een denkproces op gang over de toekomstige plek van het orgel. Tegen het jaar 2010 werd meer en meer duidelijk dat m.n. het bisdom de voorkeur gaf aan overplaatsing naar een andere kerk. Uiteindelijk viel de keuze op de Mariakerk te Bussum, en op orgelbouwer Adema om de overplaatsing te realiseren.

Toen het instrument in september 2012 speelklaar was, kon ik nader kennis maken met het instrument. Het gaf een totaal andere klank dan waarmee ik tot dan toevertrouwd was, ik moest echt eraan wennen. Tegelijk was de nadere kennismaking een welkom en dankbaar

avontuur, en ben ik het orgel meer en meer gaan waarderen om zijn heel eigen karakter, zowel in het machtige volle werk als in zachte registercombinaties, eventueel samen met middelsterke registers die zich uitstekend lenen voor hetzij lieflijk, hetzij expressief solospel.

Al met al vind ik onze 100-jarige Steinmeyer een prachtig klanksieraad voor onze Mariakerk!”

Jean Janssen (koorleider-organist in ruste)

Frans Baneke: Na de pensionering van Jean Janssen in 2014 werd ik de vaste organist tijdens alle liturgische vieringen, onder leiding van onze koordirigenten. Ik ben geen professionele organist maar een amateur/vrijwilliger die wel al speelt sinds mijn jonge jaren op kostschool. Voor de ondersteuning van zang gebruik ik vrijwel uitsluitend registers met fluiten. Met name de Holpijp 8' vind ik erg mooi, de Prestant 8' juist niet. Onze koren hebben een rijk repertoire, variërend van missen van Haydn en Mozart tot liederen van John Rutter en gregoriaans. Ik speel graag zacht terwille van een meditatieve sfeer voor de kerkgangers (alleen na afloop mag het even “knallen”).

Frans Baneke, vaste bespeler tijdens liturgieën

“Het orgel klinkt heel anders dan het Steinmeyer-orgel in Alphen aan de Rijn waar ik al 40 jaar op speel. Je weet dat de orgels van dezelfde bouwer zijn maar het karakter is toch verschillend. Het orgel in Alphen heeft meer registers maar qua volume is het orgel in Bussum niet minder. Dit orgel klinkt ook prachtig in deze kerk en ik ben ontzettend blij dat het voor het Nederlandse orgellandschap behouden is gebleven als een van de twee Steinmeyer orgels die bespeeld kunnen worden. Fijn dat het in de Koepelkerk zo'n mooie plek heeft gekregen”. **Simon Stelling** (2015)

“Ik vond het geweldig om hier te zijn, een hele fijne kerk, prima orgel. Ik had er nog nooit op gespeeld en het was dus een fijne kennismaking met het Steinmeyer-orgel en *Canto Ostinato* past precies op dit romantisch-orgel. Het orgel in Zwolle is van 1721, een Barok-orgel, uit de tijd van Bach. Het heeft een directe duidelijke klank. Dus een totaal andere manier om de *Canto Ostinato* te benaderen.” **Toon Hagen** (2015)

Van 2010 tot 2013 heeft Klaas Telgenhof als projectleider de restauratie en herbesteding van de Clemenskerk in Hilversum geleid. Daarbij was hij zeer nauw betrokken bij de restauratie en verplaatsing van het prachtige Steinmeyer-orgel naar de Mariakerk in Bussum. “Ik heb tijdens de restauratie van de Clemenskerk een half jaar lang regelmatig op het Steinmeyer-orgel gespeeld. Toen stond het orgel dus nog in de Clemenskerk in Hilversum. Het orgel was echt van mij geworden. Dus vandaag voelde het heel erg als thuiskomen. Heerlijk! **Klaas Telgenhof** (Nationale Orgeldag 2017/2018?)

Meewerkende musici

ORGEL-PLUS

Zondag 30 april 2023 | 16.00 – 17.00 uur

© Ottoni kwartet

Het **Ottoni kwartet** en organist **Wybe Kooijmans** voeren sinds jaren klassieke werken voor koperensemble en orgel uit. Zo hebben ze concerten gegeven op het orgel in Grote Kerk Naarden en op het Pierre Palla Concertorgel het Muziekcentrum Centrum van de Omroep (MCO) in Hilversum.

Werken die uitgevoerd worden zijn grotendeels van Nederlandse componisten. Willem Boogman schreef zijn 'The Road to Here' voor koperkwartet en orgel in opdracht van het Ottoni kwartet. Hendrik Andriessen met 'Pezzo Festoso' en een solowerk voor orgel. 'Sonate X' van de barokcomponist Heinrich Ignaz Franz Biber. Marius Monnikendam met 'Concerto per Organo, due trombe e due trombone' en een solowerk voor orgel. En van Claude Debussy 'En Bateau' voor orgel.

Het Ottoni kwartet bestaat uit: Peter van Os- trombone, Bart Brinksma- hoorn, Hans van Eijk en Peter Leydekkers- trompet.

OPENINGSCONCERT

Zondag 4 juni 2023 | 16.00 – 17.00 uur

© Alexander Schippers

Simon Stelling, titulaire-organist in de Adventskerk, Alphen a/d Rijn. Hij kreeg in 2017 de gouden medaille van de Franse Société académique “Arts-Sciences-Lettres” toegekend voor zijn veertig jaar lange inzet voor romantische en moderne Franse orgelmuziek.

Stelling: “Het Steinmeyer-orgel is een bijzonder orgel. De diversiteit aan zachte stemmen die je hebt. De prachtige intonatie met name de grondstemmen. Ook de warmte die daarin zit. Er zitten geen scherpe tonen in. Dat is wat ik bijzonder aan dit orgel. Het

Alphense Steinmeyer-orgel werd gebouwd in 1922. Al die jaren is het orgel nooit weggeweest. Alles is authentiek want alle Steinmeyer stemmen van 1920 zijn er nog. Tijdens het openingsconcert ga ik werken spelen van componisten diens geboortjaar dit jaar wordt gevierd zoals Jacques-Nicolas Lemmens (200^e geboorte jaar), Max Reger en Joseph Jongen (150e geboortjaar) en Dmitri Sjostakovitsj”. [<https://www.simonstelling.nl/>]

JUBILEUMCONCERT '100-JAAR STEINMEYER-ORGEL' (1923)

Zondag 2 juli 2023 | 16.00 - 17.00 uur

© Eduardus Lee

Leo van Doeselaar is een veelzijdig musicus, die als organist, pianist en fortepianist een enkele eeuwen omvattend repertoire bestrijkt. Als organist heeft hij een grote concertpraktijk opgebouwd in binnen-en buitenland en is hij een veelgevraagd jurylid en docent bij internationale orgelfestivals. Hij doceerde aan de Kunsthogeschole van Amsterdam en Den Haag en vervolgens aan de Universität der Künste in Berlin, waar hij van 1995 tot 2019 een 'Orgelprofessur' bekleedde.

Als organist van het Barokorkest van de Nederlandse Bachvereniging werkt van Doeselaar intensief mee aan het prestigieuze beeld- en geluidsproject 'All of Bach'. Hij heeft inmiddels vele orgel-cd's op zijn naam staan. Zijn discografie omvat opnamen op historische orgels van werken van J.S.Bach, W. Fr. Bach, Händel, van Noordt, Krebs Mendelssohn, Franck, Liszt en Reger.

Van Doeselaar: "In mijn Berlijnse tijd heb ik veel op Steinmeyer-orgels gespeeld en lesgegeven. Hoewel dit orgel slechts een tweeklaviers instrument betreft, zijn er veel mogelijkheden dankzij de vele verschillende karakteristieke klankkleuren. Hier is echt sprake van een voor Nederland vrij zeldzaam instrument". [<http://www.leovandoeselaar.com/>]

ORGELCONCERT

Zondag 16 juli 2023 | 16.00 – 17.00 uur

© Lydia Książkiewicz

Anton Doornhein, organist in de Dominicuskerk in Rotterdam. Op 2 maart 2019 bespeelde hij het Cavaillé-Coll orgel van Notre Dame in Parijs. Hij moest drie jaar lang wachten tot het zover was. Hij was de laatste Nederlandse organist die dit orgel bespeelde vóór de brand op 15 april 2019. Vanwege zijn verdiensten voor de Franse orgelcultuur ontving hij in 1997 de bronzen, en in 2004 de zilveren medaille van de Franse Société académique "Arts-Sciences-Lettres".

Op het programma staan werken van o.a. Vierne, Dupré en van Joseph Jongen (150e geboorte jaar en 50e sterfjaar). [<http://www.antondoorhein.nl/>]

ORGELCONCERT

Zondag 30 juli | 16.00 - 17.00 uur

Lydia Książkiewicz, titulaire organist van de kathedraal Notre-Dame in Laon (F). Zij bespeelde dit orgel in 2016 en 2017. In 2017 speelde zij de Prélude, Fuge et Variation - Cantabile - Pièce Héroïque - Grand Pièce Symphonique van César Franck (1822-1890)

Książkiewicz: "This was the first time I played these pieces for organ together in one concert. The Steinmeyer-organ is a wonderful instrument for this music. It is inspiring, and for an organist, it is much easier to play on an organ which does exactly what you want it to do."

Deze keer gaat Lydia werken van o.a. J. S. Bach, Frans Liszt, Marcel Dupré en Astor Piazzolla spelen. [<https://www.lidiaksiążkiewicz.com/>]

ORGELCONCERT

Zondag 27 augustus 2023 | 16.00 – 17.00 uur

Niels de Klerk (1997) is sinds 2023 organist van het Beekes-orgel in de Oude Kerk in Naaldwijk. Eerder was hij organist in onder meer Sleeuwijk en Lexmond. Hij speelt met regelmaat soloconcerten, diensten, en concerten met koren of instrumentalisten. Zo speelt hij veel basso continuo, vormt hij een vast duo met de saxofonist Bruno Alonso, en heeft hij koorwerken als de *Chichester Psalms* van Bernstein en de *Petite Messe Solennelle* van Rossini uitgevoerd.

Naast de orgel- en economiestudie in Tilburg studeerde hij kerkmuziek aan het Codarts Conservatorium in Rotterdam.

Niels de Klerk: "In Nederland bevinden zich niet veel mooie orgels die gebouwd zijn voor het uitvoeren van Duitse orgelmuziek van rond 1900. In 2014 speelde ik, nog niet begonnen aan het Fontys Conservatorium, in de Nidarosdomen in Trondheim (N). Daar staat één van de grootste Steinmeyer-orgels ter wereld. Dat was een onvergetelijke ervaring. Ik verheug me erop dat te komen herbeleven in Bussum, met muziek die bij dit orgel past zoals werken van Johannes Brahms (1833-1897) en Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809-1847)".

[<https://www.nielsdeklerk.com/>]

ORGELBESPELING: OPEN MONUMENTENDAG & NATIONALE ORGELDAG

Zaterdag 9 september 2023 | 14.00 – 17.00 uur

Uitvoerders: (Amateur)organisten uit Bussum en omgeving die het orgel regelmatig bespelen, zullen uitgenodigd worden om recitals van ca. 30 minuten te geven op dit orgel.

GROEPSLES & CONCERT door ORGELSTUDENTEN VAN HET CONSERVATORIUM VAN AMSTERDAM

Maandag 18 september 2023 | 11.00 – 17.00 uur

© Archief Pieter van Dijk

Uitvoerders: **Pieter van Dijk** en **Matthias Havinga**, hoofdvakdocenten orgel van het Conservatorium van Amsterdam.

Het onderwijs van de orgelafdeling van het Conservatorium van Amsterdam speelt zich af op belangrijke historische orgels in Amsterdam, Alkmaar en Haarlem.

Ditmaal zullen er lessen en een voorspeeluur plaatsvinden rond het honderdjarige Steinmeyer-orgel in Bussum. Dit type instrument leent zich bijzonder goed voor de uitvoering van orgelwerken van Max Reger wiens geboortejaar 1873 dit jaar wordt herdacht. Daarnaast is het instrument geschikt voor werken uit de Duitse romantiek. Tijdens de lessen worden de

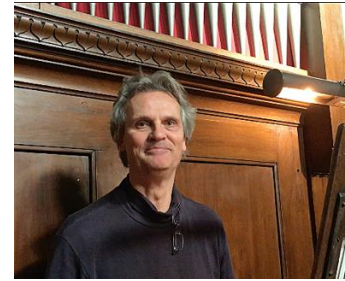
composities voorbereid die tijdens het voorspeeluur tot klinken zullen worden gebracht. Het accent zal daarbij vallen op het gebruik van het Steinmeyer-orgel en met name op de registraties, de te gebruiken klankkleuren en de dynamiek.

Na het voorspeeluur worden de uitvoeringen van de diverse orgelstudenten in de groep besproken. Studenten die in de groepsles optreden leren hiermee voor een kritisch publiek op te treden en hun zenuwen te controleren. De evaluatie ontwikkelt het kritisch luisteren en het collegiaal formuleren van te verbeteren aandachtspunten. Vanaf 15.30 uur is het voorspeel gedeelte dat openbaar is voor het publiek. Maar misschien vinden echte orgelliefhebbers de individuele lessen ook interessant.

[<https://www.conservatoriumvanamsterdam.nl/studie/klassiek/hoofdvakken/toetsinstrumenten/orgel/>]

SLOTCONCERT

Zondag 24 september 2023 | 16.00 – 17.00 uur

Wybe Kooijmans is sedert 1987 als organist aan de Grote Kerk in Naarden verbonden; sinds 2004 is hij er hoofdorganist.

Op het monumentale Witte-orgel van de Naardense grote Kerk maakte hij enkele CD-opnamen. Tevens was hij enige jaren lid van de werkgroep Zingend Geloven alsmede van één van de werkgroepen voor de totstandkoming van het liedboek dat in 2013 verscheen. In de serie 'Musica Selecta' publiceerde hij een twaalfdel bundels met onuitgegeven (versies van) koraalbewerkingen van Feike Asma.

Kooijmans: "In 1989 maakte ik voor het eerst kennis met dit Steinmeyer-orgel toen het nog in de Clemenskerk in Hilversum stond. Gedurende drie jaar heb ik in het voor- en najaar concerten op dit orgel gegeven om het bekender te maken, het leidde immers een verborgen bestaan. De veelzijdigheid van het klankbeeld heb ik toen goed kunnen leren kennen; niet alleen werken van Reger en Karg-Elert pakte het instrument moeiteloos op, ook veel muziek uit Engeland, zowel ernstig als luchtiger van karakter konden gemakkelijk klanktechnisch worden gerealiseerd. Dit is te beluisteren op de CD die ik in 2019 van dit bijzondere orgel maakte. Gelukkig ben ik in de gelegenheid dit fraaie orgel, dat een speciale plaats inneemt, geregeld te bespelen".

100-JARIGE STEINMEYER-ORGEL (1923/OP.1363)

STEINMEYER/PELS ORGEL, GROTE KERK PAPENDRECHT

Drs. H.A. Visser schreef in zijn boek "Papendrecht, dorp aan de rivier": "In 1918 werd dominee J.H. van der Wal predikant van onze gemeente. Hij was zeer muzikaal; hij was een verdienstelijk violist, pianist en organist en het behoeft ons dan ook niet te verwonderen dat hij het was, die de kerk een nieuw orgel bezorgde. Zelf ging hij dit orgel in Beieren kopen'. In 1928 werd de kerk ingrijpend verbouwd en kwam het huidige kerkgebouw tot stand. Het orgel werd verplaatst van de gaanderij naar de huidige plaats boven de kansel.

Na ruim 30 jaar wekelijks te zijn gebruikt in de erediensten, werd restauratie noodzakelijk. Dit verliep niet zonder slag of stoot. De Synodale orgelcommissie de Nederlands Hervormde Kerk werd om advies gevraagd. Omdat het romantische klankarakter van het orgel en de pneumatische tractuur niet meer strookten met de nieuwe inzichten omtrent orgelbouw, werd geadviseerd om het orgel maar te slopen en een nieuw te kopen. Mede door de geweldige inzet van de toenmalige organist, de heer Jan Koppenol (1922-1967), kon dit worden voorkomen. Het orgel werd in 1958 gerestaureerd door de firma Pels & Van Leeuwen en tevens werd de dispositie gewijzigd en uitgebreid."

Bron: <https://www.hervormdepapendrecht.nl/.../adre.../orgel-grote-kerk/>

De tweede restauratie werd in 1983 uitgevoerd door Pels & Van Leeuwen B.V. uit 's-Hertogenbosch. Het Steinmeyer/Pels orgel: "Gezien het feit dat van de huidige 26 stemmen (23+3 unit-stemmen op het pedaal) er 14 van Steinmeyer zijn en 12 van Pels & Zoon, moeten we dus spreken over een Steinmeyer/Pels orgel", aldus organist André de Jager, in het boek 'Orgels in Papendrecht'.

2024 | HONDERDJARIGE STEINMEYER-ORGELS

Steinmeyer-orgel (1924/op.1375) Prinsesse Kerk, Amsterdam: III manualen en 40 registers

[Bron: Steinmeyer Orgeln G. F. Steinmeyer & Co. Oettingen, im juli 1972]

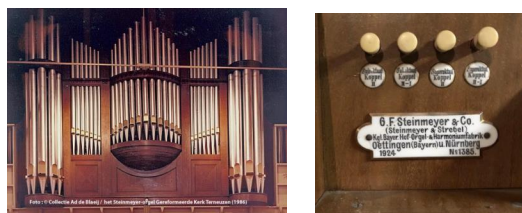

Dit Steinmeyer-orgel kreeg vooral landelijk bekendheid door de "Populaire orgelbespeling" van Piet van Egmond die door de NCRV vanaf 1953 tot 1966 werden uitgezonden. De Prinsessekerk werd in 1982 gesloopt. Het lukte Herman de Boer de speeltafel en 15 registers te kopen. Het pijpwerk van het orgel dat was opgeslagen in de Muiderkerk Amsterdam zijn verloren gegaan door een brand. De Vox Humana is in het orgel van de Julianakerk in Veenendaal en 'een fluitregister' bevindt zich in de Veense Orgelkapel van Marco en Heleen van den Toom in Nijkerk.

[Foto Steinmeyer-orgel © Collectie JvN /reliwiki.nl]

Steinmeyer-orgel (1924/op.1385) Gereformeerde Kerk, Ter Neuzen: II manualen en 26 registers

[Bron: Steinmeyer Orgeln G. F. Steinmeyer & Co. Oettingen, im juli 1972]

Toen de Prinsessekerk in 1986 werd gesloten heeft orgelliefhebber Bram van Wijck uit Terneuzen het orgel gekocht en opgeslagen in zijn schuur. "Het lot van het orgel ging mij ter harte. Ik moest denken aan het orgel van Piet van Egmond dat enkele jaren daarvoor grotendeels van de galerij gegoid werd. Toen het Steinmeyer-orgel in Bussum met een Bazuin 16' uitgebreid moest worden, zijn de mensen van Adema orgelbouwer bij mij langs geweest om de maten van de bazuin te meten".

Het orgel ligt nog in zijn schuur; hopelijk dat er ooit een Steinmeyer-orgel liefhebber het orgel gaat kopen.

BUSSUM.
De bouw der nieuwe kerk.

Al gauw zal 't een jaar geleden zijn dat op een door groene heesterboschjes en een paar lage huisjes aan 't oog onttrokken terrein, bij den hoek Brinklaan—Eslaan tegenover het Wilhelmianaplantsoen een groote plichtigheid plaats had, dat het op die verscholen plek, waar 't publiek anders niet kwam, wemelde van menschen: een groot aantal geestelijken van hier en uit den omtrek en van ver daar buiten waren daar aanwezige, verscheidene Bussumsche autoriteiten, officieel genoodigden en veel louter belangstellenden maakten 't er vol en gewichtig in 't nederig verborgen hoekje. Op dien mooien Septembermiddag werd daar de eerste steen gelegd van de nieuw te bouwen R. K. Kerk van O. L. Vrouwe van Altijddurenden Bijstand. Toen de plichtige ceremonie, uitgevoerd door den thans overleden herder der St. Vitusparochie wijlen pastoor E. A. van Hinsbergh, ten einde was, verliet de saamgestroomde menigte, de nog ledige plaats, men wist nu: Bussum wachtte spoedig een nieuwe R. K. kerk en verder keken velen naar dat verborgen liggende stukje grond achter de boomen en huizen niet meer om. 't Publiek merkte niet veel van den kerkbouw. Want hier werd niet aan den weg getimmerd en bekijks was dus geen noodzakelijke consequentie. Men wist slechts dat de bouw begonnen was, want de eerste steen was gelegd, men bleef onbekend met 't verloop van 't groote werk, omdat 't buiten 't publieke leven omging. De scheidsmuur van vriendelijk groen en nederige huisjes bleef alles verbergen wat daar achter voorviel. Wie kon dus afweten van den gestagen arbeid, die daar dag aan dag, week in week uit verricht werd, van het vlotte verloop van het reuzenwerk, den kerkbouw? De wintermaanden verliepen, wie lette op het bouwen, waartoe de eenige, nauwe toegangsweg nog voor niet-belanghebbenden was afgesloten?

Het voorjaar kwam en haastig vlocht zich het loover der boomen ineen, om, wat er te zien zou mogen komen, aan 't oog te onttrekken; zomer werd het en een dichte haag vormden de bebladerde takken. Maar óók, 't werk schoot op, de vorderende bouw wedijverde met de groeiende natuur — en langzaam maar zeker zag men hem de overwinning behalen. En thans — 11 maanden eerst zijn voorbij — sedert de plichtigheid op de nederige, kale plek, maar ver in den omtrek schittert het de witte kap van de hoofdkoepel, naakt en blank van onbedekt hout nog wel, maar stralend van triumph, ver uitstekend boven al 't haar omringende; 't fijne spitsje trotsch in de lucht gepriemd — en wachtend nog slechts op 't spoedig omgeworpen steenen kleed. En niet voor het eerst, maar al sedert weken, zien we hoog boven de belemmerende haag opgerezen, het lachende rood der daken van de kleinere omliggende kerkdeelen, helder afgeteekend tegen 't donker zomergroen en de valere tinten der buurtgebouwen. Nu weten we 't al lang, dat

de bouw vordert; letterlijk: van de daken wordt 't ons toegeroepen, wordt ons uitgelegd óók, hoé de kerk gebouwd wordt. Ze zijn daar al, de twee groote hoofdingangen aan vóór- en achterkant, de kleinere zij-entree's 't geheel reeds staat daar, de groote, ruim zo M, breede koepel, rondom gesteund door een aantal kleinere gebouwtjes.

Natuurlijk moet de afwerking nog 't schoone van dit werk tot zijn recht doen komen en dit eischt nog eenigen tijd van arbeid. Maar in hoofdtrekken staat de Mariakerk er al, volgens het ontwerp van den bouwmeester Jos. Cuypers.

Ook 't interieur toont duidelijk teekenen van groote vordering, al is 't er nog een chaos van palen en stijgers, de laatste griezelig hoog, de eerste in zoo'n menigte neergezet, dat 't wel een dennenbosch-aanplanting gelijkij. Een groot en moeilijk werk was 't maken van de steenen gewelven, met de helder gele steentjes, alleen die van den hoofdkoepel wacht nog op haar voltooiing. Romaansche bogen van edele lijn en zware, den koepel steunende zuilen, geven reeds nu dit tempel-interieur een indruk van sierlijkheid en voornaamheid.

Voor den vakkundige zal er wel meer belangwekkends op te merken vallen dan voor den leek. Wij wachten met een nadere beschrijving tot vermoedelijk de Decembermaand, waarin de algeheele voltooiing verwacht wordt, zoodat de nieuwe kerk waarschijnlijk de Kerstplechtigheden binnen haar muren zal zien vieren. Aan een 1100-tal kerkgangers zal zij dan plaats kunnen bieden.

En, last not least, — de huizen die, een beletsel vormen, om 't monumentale werk in zijn gansche schoonheid en omvang te zien? „Die worden afgebroken, antwoordde ons de opzichter, we wachten slechts tot de bewoners een ander onderdak hebben gevonden".

In de toekomst dus een vrije groote ruimte vóór het gebouw aan de Brinklaan en de kerk een plaats, harer waardig.

© De Gooi- en Eemlander : nieuws- en advertentieblad -19-08-1921

Wat is nog te zien in de kerk ?

https://www.mijnorgeltoekicht.nl/local/userfiles/jubileumjaar-2023/Koepelkerk_Mariakerk_te_Bussum_3_tlggenrd.pdf